

ปรีดี พนมยงค์ : สามัญชนที่ไม่ธรรมดา

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ สามัญชนที่ไม่ธรรมดา

มีผู้ใดตามผมอยู่เสมอๆ ว่า ผมเป็นอะไรกับท่านปรีดี พนมยงค์ เพราะเห็นผมเขียนเรื่องอันเกี่ยวกับท่านรัฐบุรุษอาวุโส ทั้งที่เป็นหนังสือและที่เป็นบทความ อีกทั้งก็ได้ยินผมเล่าอะไรต่ออะไรที่พาดพิงถึงท่านอยู่บ่อยๆ

ความจริงผมก็เขียนเรื่องของท่านปรีดีฯ เพียงไม่กี่ชิ้นนัก เช่น “ปรีดี พนมยงค์ คนดีศรีอยุธยา” ซึ่งเป็นชีวประวัติย่อ เมื่อก่อตั้งมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ขึ้นใหม่ๆ ภายหลังท่านปรีดีฯ ถึงอสัญกรรม “แนวความคิดทางเศรษฐกิจของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์” ซึ่งเป็นปาฐกถาเสวนาสุทธิพิทักษ์ ครั้งที่ 3 เมื่อปี 2536 และข้อเขียนที่กล่าวถึงบทบาทของท่านปรีดีฯ ในขบวนการเสรีไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือต่างๆ หลายเล่ม

แต่ที่ดูจะเป็นหลักเป็นฐานที่สุดก็คงจะเป็นหนังสือภาษาอังกฤษหนา 291 หน้า ปกแข็งที่ชื่อว่า “PRIDI BANOMYONG AND THE MAKING OF THAILAND’S MODERN HISTORY”

หนังสือเล่มนี้ผมเขียนเมื่อปี 2522 ขณะที่เป็นที่ปรึกษาอาวุโสอยู่ที่สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษาของสิงคโปร์. แต่พิมพ์ออกมาเมื่อ 4 ปีภายหลัง ในโอกาส 100 ปี ชาตกาลรัฐบุรุษอาวุโส บรีดี พนมยงค์ ปี 2543 นี้ สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็กได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นเป็นครั้งที่ 2

ส่วนที่ว่าผมกล่าวพาดพิงถึงท่านบรีดีฯ อยู่บ่อยๆ ก็เป็นการพูดในรายการวิทยุ “รู้หลายสี” ซึ่งผมดำเนินการต่อเนื่องทุกวันมาตั้งแต่ปี 2525 และขณะนี้ออกอากาศทางวิทยุ อสมท. ภาคเอเชีย 1494 เวลาเช้า 8.00 - 9.00 น. วันจันทร์-เสาร์

ผมไม่ได้ตั้งใจจะกล่าวถึงท่าน แต่เนื่องจากจะพูดอะไรเกี่ยวกับเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ, การเมือง, การศึกษา ฯลฯ ผู้ที่มี “จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์” ก็มักจะอดนึกถึงท่านบรีดีฯ ไม่ได้ เพราะท่านได้เคยคิดและเคยทำในแบบฉบับที่คนไทยรุ่นหลังๆ ฟังจะต้องเรียนรู้ไปเสียแทบทั้งหมด ผมจึงต้องพูดถึงท่านอยู่เรื่อยๆ บางทีก็สรรเสริญ แต่บางทีก็วิจารณ์

อย่างไรก็ตาม ผมจะต้องบอกว่าสิ่งที่ผมเขียนและพูดเกี่ยวกับท่านบรีดี พนมยงค์ ตามที่กล่าวมานั้น ไม่เกี่ยวกับว่าผมเป็นอะไรกับท่านบรีดีฯ มากนัก ผมเขียนและพูดจากข้อมูล, ข้อวิเคราะห์ ตลอดจนจากวิจารณ์ของตนเอง

ผมได้รู้เห็นและได้ยินได้ฟังเรื่องต่างๆ อันเกี่ยวกับท่านบรีดีฯ มาช้านาน, เข้าใจบ้าง, ไม่เข้าใจบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็ประทับใจในแนวความคิดและการเนยกิจของท่าน ผมเพิ่งจะมีเวลาศึกษาค้นคว้าเรื่องเหล่านี้อย่างจริงจังเมื่อตอนที่แต่งชีวประวัติของท่านเป็นภาษาอังกฤษ ขณะที่ผมอยู่ที่สิงคโปร์

ผมเคยแวะไปเยี่ยมท่าน 2-3 ครั้งที่ปารีสระหว่างปี 2513-2517 ซึ่งในขณะนั้นยังมีได้คิดจะเรียบเรียงชีวประวัติของท่าน เพราะผมยังรับราชการไม่มีเวลาพอสำหรับงานแบบนี้

ระหว่างที่ผมกำลังเขียนเรื่องดังกล่าว ได้เคยส่งต้นฉบับไปให้ท่านตรวจสอบความถูกต้องในบางเรื่องบ้าง ซึ่งท่านก็ได้กรุณาชี้ประเด็นบางอย่าง

ให้แจ่มชัดขึ้น และเมื่อเขียนเสร็จแล้วก็ได้ส่งไปให้ท่านดู ซึ่งท่านได้ตอบมาว่า “ได้ดูคร่าวๆ แล้ว และจะชี้ข้อมูลและประเด็นเฉพาะมาให้ผมในภายหลัง

ท่านบรีดี พนมยงค์ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2526 ก่อนที่ท่านจะมีโอกาสอ่านต้นฉบับหนังสือชีวประวัติของท่านที่ผมเรียบเรียงอย่างละเอียดตามที่ท่านบอกว่าท่านจะได้ทำ

ดังนั้นผมจึงไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความคิดและข้อมูลจากท่านบรีดีฯ โดยตรงมากนัก และผมก็ติดต่อกับท่านน้อยเต็มที่ ซึ่งบางทีผมก็ยังไม่รู้ลึกถึงฉาบบรรดานักเรียนไทยที่อยู่ในยุโรประหว่างที่ท่านพำนักอยู่ที่ปารีสระหว่างปี 2513-2526 ที่มีโอกาสได้ขอความรู้ต่างๆ จากท่านโดยตรง

แต่สำหรับในแง่วงศาคณาญาตินั้น ผมมีความใกล้ชิดกับท่านมาก และท่านก็คงจะเห็นผมมาตั้งแต่ผมลืมหูลืมตามองดูโลก เพราะถึงอย่างไร ท่านกับท่านผู้หญิง พูนศุขฯ ก็คงจะต้องไปเยี่ยมสถานที่เกิดใหม่แน่นอน

เมื่อผมมีอายุได้สัก 5 เดือน ได้มีการถ่ายรูปหมู่ลูกหลานที่บ้านป้อมเพชร ถนนสีลม โดยมีคุณปู่และคุณย่าผมเป็นประธาน แม่ผมอุ้มผมซึ่งอายุน้อยที่สุด นั่งอยู่ข้างคุณปู่ ถัดไปที่ท่านผู้หญิงฯ กำลังอุ้มธิดาคนโตของท่านซึ่งแก่กว่าผม 9 เดือน พ่อผมเป็นบุตรชายคนโตของคุณปู่ คุณย่าก็ยืนอยู่เบื้องหลังท่านทั้งสอง ส่วนท่านบรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 31 ปี เป็นคุณเหลนประดิษฐ์มธุธรรม ยืนอยู่ข้างหลังแม่ที่กำลังอุ้มผม

รูปหมู่รูปนี้ถ่ายเมื่อพฤษภาคม 2474 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองปีเศษ คนที่ปรากฏอยู่ในรูป 26 คนเวลานั้น ในปี 2548 เหลือที่มีชีวิตอยู่เพียง 6 คนเท่านั้น

เมื่อผมโตขึ้น ท่านบรีดี พนมยงค์ก็กำลังมีภารกิจความรับผิดชอบที่สำคัญในคณะรัฐบาล ตั้งแต่รัฐบาลเจ้าคุณพหลพลพยุหเสนา จนถึงรัฐบาลท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในตอนที่เป็นรัฐมนตรี (พ.ศ. 2477-2484) ท่านพำนักอยู่ที่บ้านริมคลองสีลมที่เรียกว่า “ป้อมเพชรนิคม” ซึ่งคุณปู่คุณย่าสร้างบ้านเป็นตึกทันสมัยหลังย่อมนๆ หลายหลังให้คนเช่า แต่

บ้านที่ท่านปริตตีฯ อยู่ท่านปลูกอยู่เอง ผมเคยไปที่นั่นหลายครั้งอยู่เหมือนกัน จำได้ว่าที่หน้าบ้านมีบ่อมยามตำรวจคอยอารักขา เพราะในช่วงนั้นบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลมีผู้บงการร้ายอยู่

เท่าที่ผมจำได้ ท่านปริตตีฯ ใช้รถพลีเมธแกงสองตอนสี่ฟ้า ซึ่งมีคนขับ และมีนายตำรวจนั่งหน้ารถ ภายหลังสงคราม ท่านนั่งรถบิวีคิสีเทาแก่ และฟอร์ด ลินคอล์นสีดำ

ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งล้วนเป็นตำแหน่งที่สำคัญๆ ทั้งสิ้น

เมื่อปี 2482 ได้มีการถ่ายรูปแบบหมู่ที่บ้านบ่อมเพชรอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นลูกหลานชุดเดิมมีพ่อผมเท่านั้นที่หายไปเพราะถึงแก่กรรม และมีหลานเล็กๆ เพิ่มขึ้นอีก 4 คน และลูกเขยลูกสะใภ้ 2 คน ผมแต่งฟอร์มนักเรียน วิหารวู้งนั่งอยู่กับพื้นสนามหน้าเก้าอี้ที่แม่ผมนั่ง และมีน้องชายนั่งอยู่ข้างๆ

ท่านปริตตีฯ และท่านผู้หญิงพูนศุขก็ยืนและนั่งประจำที่ของท่านในรูปแบบหมู่ดังกล่าว ขณะนั้นคุณอาหลวงประดิษฐ์ฯ ท่านเป็น “ขุนคลัง” ในคณะรัฐบาล

ภายหลังญี่ปุ่นบุกเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2484 ไม่นาน ท่านปริตตีพนมยงค์ ก็พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรี ขึ้นไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แล้วก็ย้ายที่พำนักไปอยู่ที่บ้านท่าช้างวังหน้า ที่เรียกกันว่า “ท่าเนียบท่าช้าง”

ผมได้ไปเยี่ยมคุณอาที่นั่นเป็นครั้งคราว แต่ไม่บ่อยนัก เพราะผมอยู่โรงเรียนกินนอน และจำได้ว่าเวลาไปที่บ้านท่าช้าง ก็จะไปนั่งอยู่กับที่ระเบียบริมแม่น้ำที่เป็นควัสด้านหนึ่ง และเป็นศาลาอีกด้านหนึ่ง ท่านปริตตีฯ จะรับแขกแบบเป็นกันเองที่ศาลาแห่งนั้น

บ้านท่าช้างมีตึก 2 หลัง เป็นตึกโบราณหลังหนึ่ง และตึกเฟโรคอนกรีต แบบทันสมัยทาสีเขียวอ่อนอีกหลังหนึ่ง ซึ่งใช้เป็นที่อยู่ บริเวณภายใน

บ้านไม้ใหญ่และไม่เล็กนัก มีสนามหญ้าตรงนั้นตรงนี้ พอให้สบายตา

เสน่ห์ของท่านเนียบท่าช้างฯ คงจะอยู่ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ตอนบ่ายๆ ก็ค่อนข้างจะร้อนเพราะแสงอาทิตย์ก่อนอัสดงยังกล้าอยู่

ผมจำได้ว่าเมื่อแม่ผมอายุครบ 3 รอบในปี 2485 คุณอาทั้งสองได้กรุณาให้แม่ผมไปทำสปาเกิดดีเลี้ยงกันที่นั่นผมเข้าใจว่าแม่ผมจะไปบ้านท่าช้างบ่อยๆ ในโอกาสต่างๆ แต่ผมไม่ได้ไปด้วย

ผมโตและเกิดที่บ้านสี่แยกราชวัตร ซึ่งเป็นบ้านของคุณตาและคุณยาย และก่อสร้างเสร็จขึ้นบ้านใหม่พร้อมกับงานแต่งงานของพ่อและแม่ผม ในระหว่างที่พ่อผมยังมีชีวิตอยู่ ก่อนผมเกิดและเมื่อผมยังเล็กๆ นั้น มีความเป็นไปได้สูงว่าท่านปริตตีฯ กับท่านผู้หญิงจะมาที่บ้านราชวัตรหลายครั้ง แต่ที่ผมจำได้แม่นยิ่งๆ พร้อมทั้งมีรูปถ่ายยืนยืนก็คือท่านทั้งสองมาในงานสมรสระหว่าง ม.ล.ดวงแข สนิทวงศ์ กับคุณไพยม เลขยานนท์ เมื่อปี 2482 ในงานนั้นพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ก็เสด็จพร้อมกับหม่อมกอบแก้ว อาภากร และก็มีรัฐมนตรีตลอดจนผู้หลักผู้ใหญ่ในสมัยนั้นหลายท่าน

ตอนปลายสงครามปี 2488 ท่านปริตตีฯ ในฐานะผู้สำเร็จราชการฯ ได้กราบบังคมทูลอัญเชิญสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้แปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระราชวังบางปะอิน ซึ่งมีความปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดของฝูงบินสัมพันธมิตรมากกว่ากรุงเทพฯ

สำหรับผู้สำเร็จราชการฯ และครอบครัวก็ได้อาศัยตึกริมแม่น้ำในเขตพระราชฐานชั้นนอกที่ชื่อว่า สภาคารราชประยูร เป็นที่พัก โดยท่านปริตตีฯ จะเดินทางมาที่นั่นเป็นครั้งคราว เช่น ในวันสุดัลป์ดาที่ที่ไม่มีราชการหรืองานสำคัญๆ ในกรุงเทพฯ

ในตอนนั้นคุณปู่ผมได้ลี้ภัยไปแล้ว คุณย่าผมจึงอพยพมาอยู่ที่บางปะอินกับลูกหลานที่ตึกสภาคารราชประยูรหลังนี้ซึ่งคราวหนึ่งผมก็ได้เดินทางโดยรถไฟไปเยี่ยมและพักอยู่กับคุณย่าที่นั่นเป็นเวลา 2-3 วัน

เมื่อสงครามสงบลงใหม่ๆ ผมไปอยู่กับคุณย่าที่บ้านป้อมเพชร ซึ่งในช่วงเวลาระหว่างปี 2489-90 นั้น เหตุการณ์บ้านเมืองวุ่นวายพอดู มีการเลือกตั้ง, มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่, มีพรรคการเมือง และก็มีกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8

ท่านปรีดีฯ มีภารกิจรับใช้ชาติมากมายอย่างเหลือเชื่อ ตลอดเวลาเกือบ 4 ปี ระหว่างสงครามฯ ท่านต้องใช้สติปัญญาและความอดสาหัสวิริยะ ภายใต้อันตรายอย่างสูงสุด ดำเนินงาน "เสรีไทย" ด้วยความกล้าหาญอย่างเอกอุ ด้วยความมุ่งหมายเพียงประการเดียว คือการกู้เกียรติศักดิ์และเกียรติภูมิของชาติไทย มิให้ต้องตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม, ไม่ต้องยอมจำนน, ไม่ต้องวางอาวุธ และไม่ต้องถูกยึดครอง ท่านปรีดีฯ ทำได้เป็นผลสำเร็จ

ภายหลังประกาศสันติภาพซึ่งท่านได้กระทำในพระปรมาภิไธยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2488 ท่านต้องอยู่ในความเครียดต่อเนื่องอีกถึง 4 เดือน กว่าที่รัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษจะลงนามในข้อตกลงยกเลิกสถานะสงครามระหว่างกัน สงครามที่รัฐบาลไทยประกาศต่ออังกฤษเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2485 และอังกฤษได้ประกาศตอบ

การยึดเอื้อของการลงนามในข้อตกลงทำให้รัฐบาลไทยต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายสำหรับทหารอังกฤษและเรือจักรภพจำนวน 17,000 นาย ที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นจำนวน 120,000 นายในประเทศไทย ซึ่งควรใช้เวลาไม่เกิน 1 เดือน

ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ซึ่งนอกจากจะต้องโดดเดี่ยวอยู่นอกชุมชนโลกเสรีแล้วยังขาดโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นในการบูรณะและฟื้นฟูประเทศด้วย

นอกจากนั้นก็ยังไม่สามารถใช้เงินจำนวน 23 ล้านดอลลาร์ที่ฝากไว้ในอังกฤษมาก่อร่างสร้างระบบการเงินไทยขึ้นมาใหม่ได้

ในระหว่างการยึดเอื้อดังกล่าว ท่านปรีดีฯ ได้สร้างศัตรูทางการเมืองขึ้นโดยไม่รู้ตัว และจากจุดนั้นในเวลาเพียงอีก 2 ปีต่อมา ได้นำไปสู่การต้องลี้ภัยการเมืองไปอยู่ต่างแดนจนกระทั่งสิ้นอายุขัย

ผมได้เห็นท่านปรีดีฯ ขึ้นสู่จุดสุดยอดในชีวิตการทำงานเพื่อชาติของท่าน ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และหัวหน้าขบวนการเสรีไทยในช่วงปลายปี 2488 ในช่วงเวลานั้น ในเมืองไทยไม่มีผู้ใดจะมีตำแหน่งหน้าที่และบารมีเหนือกว่าท่านปรีดีฯ พนมยงค์

ท่านอยู่ที่ท่าเนียบท่าช้าง แต่ผมได้เห็นท่านมาบ้านป้อมเพชรเสมอๆ คุณย่าผมเรียกท่านว่า "หลวงประดิษฐฯ" แต่ผมจำไม่ได้ว่าท่านปรีดีฯ เรียกคุณย่าผมว่าอย่างไร คุณย่าเคยให้ผมกราบท่าน บอกว่ารู้ไหมว่าเป็นผู้สำเร็จฯ

ท่านปรีดีฯ มีเสียงกังวานน่าฟัง และท่านจะพูดซ้ำๆ อย่างผู้มีความสุขุมคัมภีรภาพ ท่านเคยถามผมว่าอยากจะเป็นอะไร ซึ่งผมเรียนท่านว่าผมอยากเป็นนักหนังสือพิมพ์ ท่านพยักหน้ารับรู้ แต่ไม่ว่ากระไร

แม้ผมเคยเล่าว่าท่านปรีดีฯ มักจะให้กำลังใจแก่แม่ผมเสมอในการเลี้ยงลูก 2 คน ที่กำพร้าพ่อตั้งแต่ยังเล็กๆ

เท่าที่จำได้ ผมเห็นท่านมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่ตลอดเวลาที่รับแขก และมักจะมีอารมณ์ขันในการพูดจา ท่านสูบบุหรี่อย่างเคยชินเหมือนกับผู้ชายไทยรุ่นเดียวกับท่านโดยทั่วไปในสมัยนั้น

ท่านพ้นจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เมื่อในหลวงรัชกาลที่ 8 เสด็จนิวัติพระนคร ตามที่ท่านกราบบังคมทูลอัญเชิญ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2488 และก็ได้รับยกย่องเป็นรัฐบุรุษอาวุโส ได้รับพระราชทานสายสะพาย นพรัตน์ราชวรภรณ์และปฐมจุลจอมเกล้าฯ เป็นการตอบแทนความดีความชอบในการรักษาบ้านเมืองและราชบัลลังก์ไว้ได้ระหว่างสงคราม

ต่อมาในเดือนมีนาคม 2489 ท่านได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเป็นอยู่ 4 เดือนกับ 22 วัน จึงได้ลาออก กลับไปอยู่ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสตามเดิม ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ท่านได้รับมอบหมายจาก

รัฐบาลเป็นหัวหน้าคณะทูตล้นทวไมตรีเดินทางไปเยี่ยมหลายประเทศรอบโลก และได้ให้ลูกๆ ของท่านมาอยู่ที่บ้านป้อมเพชร

ขณะนั้น ผมเริ่มคลุกคลีอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่สันติภาพ จึงทำให้สนใจติดตามเรื่องการบ้านการเมืองค่อนข้างใกล้ชิด แต่ก็ยังขาดพื้นฐานความรู้ ไม่สามารถจะวิเคราะห์เหตุการณ์อะไรได้ กระนั้น ผมรู้สึกว่าการเมืองกำลังจ้องทำลายชื่อเสียงเกียรติคุณของท่าน อันเนื่องมาจากความอิจฉาริษยาอย่างหนึ่งและเนื่องจากเห็นท่านถูกห้อมล้อมด้วยบุคคลและนักการเมืองที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน หรือไม่ก็เพราะท่านปรีดีฯ ไม่ให้ความสนับสนุนพวกเขา

กรณีสวรรคตเปิดโอกาสให้ศัตรูทางการเมืองของท่านเล่นงานท่านอย่างเต็มเหนี่ยวในลักษณะของคนที่มีความเกลียดชังกัน ถึงขั้นใช้ให้คนไปตะโกนในโรงภาพยนตร์ว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง” ผมเคยไปยืนฟังคำปราศรัยของพรรคการเมืองที่เกลียดชังท่านและประสงค์ร้ายต่อท่านด้วยความรู้สึกขมขื่นใจมากกว่า นี่คือนิสัยที่บุคคลเหล่านั้นตอบแทนแก่ผู้ที่รับใช้บ้านเมืองจนพ้นความวิบัติมาได้

แม้เวลาจะผ่านไปกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว ผมก็ยังลืมเหตุการณ์นั้นไม่ลง

แล้วก็มาถึงวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 ที่ศัตรูทางการเมืองของท่านปรีดีฯ ได้เกลี้ยกล่อมชักจูงให้นายทหารกลุ่มหนึ่งกระทำรัฐประหาร โดยให้ร้ายแก่ท่านปรีดีฯ เรื่องกรณีสวรรคตและยุ้งว่าท่านปรีดีฯ กดขี่ทหาร ซึ่งเป็นเท็จทั้งสิ้น นายทหารเหล่านั้นอยู่ไกลเหตุการณ์ก็หลงเชื่อคำยุ้งและก่อรัฐประหารขึ้น เป็นผลให้ท่านปรีดีฯ ต้องลี้ภัยออกไปนอกประเทศ

ต่อมาในปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2492 ท่านทวนกลับมาเมืองไทยเพื่อล้มล้างรัฐบาลที่ท่านเห็นว่าได้อำนาจมาจากการรัฐประหารรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 ที่ในหลวงรัชกาลที่ 8 พระราชทาน ท่านพ่ายแพ้ยับเยิน และต้องหลบซ่อนอยู่ฝั่งธนเป็นเวลา

ถึง 6 เดือนกว่าที่จะเล็ดลอดออกไปจากประเทศไทยได้

แม้จะไม่รู้ต้นลึกหนาบาง แต่ผมในฐานะคนหนังสือพิมพ์ ก็ติดตามเหตุการณ์ต่างๆ มาโดยตลอด

ผมไม่ทราบเรื่องการหลบซ่อนอยู่ในเมืองไทยของท่านปรีดีฯ เพราะมีแต่ท่านผู้หญิงฯ และอีกคนสองคนเท่านั้นที่ทราบ อย่างไรก็ตาม ผมได้ทราบว่าบุคคลผู้ใกล้ชิดท่านปรีดีฯ มาแต่เก่าก่อนหลายต่อหลายคนถูกจับ และถูกฆ่าตาย ขณะที่อีกหลายๆ คนได้หลบหนีออกไปนอกประเทศ

ในช่วงนั้นแม่ผมและผู้หลักผู้ใหญ่ได้เห็นพ้องต้องกันว่า ได้เวลาที่ผมควรจะไปเรียนหนังสือเมืองนอกแล้ว วงศาคณาญาติของผมเป็น “นักเรียนนอก” กันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และพ่อผมก็ถูกส่งไปอเมริกา ตั้งแต่อายุได้ 12 ปีเศษ ก็ไปเรือลำเดียวกับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเมื่อปี 2460

หลังสงครามเพื่อนผมที่มีสตางค์เยาะๆ หลายคนก็ไปอเมริกากัน บางคนก็ได้ทุนรัฐบาลไปเรียนที่อังกฤษสำหรับผมจะเรียนวิชาการหนังสือพิมพ์ ก็ถูกส่งไปออสเตรเลีย

เมื่อผมเดินทางถึงสิงคโปร์ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2492 ก็ได้ไปพักอยู่กับอาจารย์ไสว สุทธิพิทักษ์ อดีตผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช และอดีตเลขาธิการนายกรัฐมนตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ พี่ไหวเข้าห้องเล็กๆ อยู่กับคุณกระจ่าง ตูลาร์ักษ์ นอนกันคนละเตียง ซึ่งผมก็อาศัยนอนเตียงเดียวกับพี่ไหว ได้คุยเรื่องการเมืองที่ผมไม่เคยได้รู้ได้เห็นมาก่อนอยู่หลายคืน

พี่ไหวบอกผมว่า “อาจารย์” เพิ่งออกเดินทางไปเมืองจีนเมื่อไม่กี่วันก่อนที่ผมจะถึงสิงคโปร์นั่นเอง พี่ไหวเรียกท่านปรีดีฯ ว่า “อาจารย์” เพราะพี่ไหวเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิตและเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิตจากธรรมศาสตร์ ตอนปลายสงครามในระหว่างที่ “อาจารย์” เป็นผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย

ผมไม่ทราบเรื่องนี้เลย และก็ไม่ควรที่จะทราบด้วย ในตอนเช้าวันที่ 9 พฤศจิกายน 2492 นั้นท่านผู้หญิงพูนศุขฯ พร้อมทั้งญาติผู้ใหญ่

และเพื่อนสนิทของผม ตลอดจนคุณย่า, คุณตา, คุณยาย ฯลฯ ก็ได้ไปส่งผมขึ้นเครื่องบินกันอย่างครบครัน

จากปลายปี 2492 จนกระทั่งต้นๆ ปี 2513 ผมไม่เคยได้พบท่านปรีดีฯ และคุณอาพูนศุขฯ เลย รู้แต่ว่าอยู่เมืองจีน ในปี 2513 ก็ได้ทราบว่าคุณทั้งสองย้ายมาพำนักอยู่ที่กรุงปารีส

บังเอิญในปีนั้น ผมมีราชการต้องไปประชุมที่กรุงเวียนนา และรัฐบาลฝรั่งเศส ได้ถือโอกาสเชิญให้ผมไปดูงานอุตสาหกรรมเครื่องมือกลที่ปารีส และเมืองรอบๆ ผมจึงตรงไปปารีสก่อน ถึงที่นั่นดูเหมือนจะเป็นวันแมย์เดย์พอดี

ท่านปรีดีฯ และท่านผู้หญิงฯ ได้กรุณามารับผมและครอบครัวที่สนามบิน จึงเป็นโอกาสแรกใน 21 ปีที่ได้กราบท่านผู้ใหญ่ทั้งสอง และการเยือนปารีสของผมคราวนั้นก็บังเอิญได้พูดคุยกับท่านปรีดีฯ เป็นเวลานานๆ

ท่านกำลังมีอายุครบ 70 ปี ยังกระฉับกระเฉงตามวัย และยังฉับไวให้ได้

ผมไม่ได้เตรียมเรื่องที่จะขอความรู้จากท่าน เพียงแต่นึกอะไรได้ก็ถามไป ดั่งนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก ถ้าเป็นตอนนั้นและมีโอกาสอย่างนั้น ผมก็คงได้ความรู้จากท่านมากมายนัก

เมื่อผมคือกษัตริย์ของบ้านปรีดีฯ ในอีก 10 ปีต่อมาเพื่อเขียนชีวประวัติของท่านเป็นภาษาอังกฤษ ผมได้พบสิ่งที่ไม่เคยทราบมาก่อน เช่นบทบาทอันโดดเด่นและเด็ดเดี่ยวของท่านทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 และในการพิทักษ์เอกราชและอธิปไตยของชาติไทยโดยผ่านปฏิบัติการเสรีไทย

ท่านปรีดีฯ ได้นำมาสู่เมืองไทย การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือที่ท่านชอบเรียกว่า “ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย” ซึ่งตรงความหมายในภาษาอังกฤษ

ท่านปรีดี พนมยงค์ เน้นความสำคัญของ ราชาธิปไตย, รัฐธรรมนูญ, และประชาธิปไตย ในฐานะสถาบันที่จะต้องสถิตสถาพรอยู่คู่ชาติไทยชั่วกาลปาวสาน

การเมืองในระบบประชาธิปไตยที่คนไทยยุคปัจจุบัน “เล่น” กันอยู่ในทุกวันนี้ ท่านปรีดีฯ เป็นผู้สร้างกติกาไว้ให้

ท่านเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่สถาปนาการปกครองระบอบใหม่ในประเทศไทยเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2475 และมีบทบาทสำคัญมากๆ ในการร่างรัฐธรรมนูญอีก 2 ฉบับต่อมา

ในส่วนของงานเสรีไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ท่านปรีดีฯ เป็นผู้เดียวที่ตัดสินใจและกำหนดแผนการต่างๆ ตลอดจนออกคำสั่งให้การดำเนินงานไปสู่จุดหมาย สำหรับบุคคลอื่นๆ นั้น เป็นผู้รับคำสั่งจากท่านและนำไปปฏิบัติ

ท่านปรีดีฯ ได้ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องตกเป็นผู้แพ้สงครามให้เป็นรอยมลทินว่า “กรุงแตก” ครั้งที่ 3 ท่านจัดการไม่ต้องให้รัฐบาลไทยต้องทำการยอมจำนน, กองทัพไทยไม่ต้องวางอาวุธ และดินแดนไทยไม่ต้องถูกยึดครอง

ความจริงดังกล่าวนี้ต้องการการเน้นแล้วเน้นอีก ให้จารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ไทยอย่างที่จะบิดเบือนและลบล้างไม่ได้

นี่คือบทบาทของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ผมเห็นว่ามีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง

สำหรับบทบาทอื่นๆ ของท่าน อาทิ เช่น การตั้งธนาคารชาติ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ราชบัณฑิตยสถาน ฯลฯ แม้จะมีความสำคัญก็ยังเป็นรอง 2 ประการข้างต้น

นอกจากนั้นก็มีแนวความคิดทางเศรษฐกิจของท่านอีกที่จะต้องนำไปขยายผลต่อไปในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ชอบธรรมและมีอธิปไตยบริบูรณ์

อย่างไรก็ตาม ท่านปรีดี พนมยงค์ ก็เป็นปณฺุชนในแง่ที่ว่าจะต้องมีข้อบกพร่องบ้างในบางเรื่อง

ผมคิดว่าข้อบกพร่องของท่านซึ่งได้นำไปสู่ความผิดพลาดในบางกรณีเนื่องมาจากเหตุ 2 ประการ

ประการแรก ท่านมีความรักชาติอยู่ในวิญญานและสายเลือด และยึดถือเอาประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง ตรงนี้จะทำให้คนเถียงกับท่านยาก และจะหักล้างเหตุผลของท่านก็ไม่ได้ นอกจากนั้นท่านปรีดีฯ ก็ไม่เชื่อใครเสียด้วย หากเหตุผลของผู้นั้นไม่ได้ตั้งอยู่บนผลประโยชน์สูงสุดของชาติ

ยกตัวอย่างเช่น ท่านปรีดีฯ ตัดสินใจที่จะตั้ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ระหว่างสงคราม ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งเสรีไทยในอเมริกาขึ้น ให้เป็นนายกรัฐมนตรีภายหลังสันติภาพ ท่านปรีดีฯ พิจารณาเห็นว่าภายหลังสงครามรัฐบาลไทยจะต้องมีเรื่องติดต่อร่วมมือและทำความเข้าใจกับฝ่ายสัมพันธมิตรอยู่มาก ดังนั้นจึงจะต้องได้บุคคลที่ฝ่ายสัมพันธมิตรรู้จักและเชื่อถือเป็นหัวหน้ารัฐบาลไทย ซึ่งท่านเห็นว่าในขณะนั้นไม่มีใครที่จะเหมาะสมไปกว่า ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

บรรดาบุคคลชั้นหัวหน้าในขบวนการเสรีไทยไม่เป็นที่รู้จักกันนอกประเทศ และหลายคนก็อาจจะเคยใกล้ชิดกับรัฐบาลก่อนๆ ที่สัมพันธมิตรเข้าใจว่าร่วมมือกับญี่ปุ่น

กล่าวกันว่า การตัดสินใจของท่านปรีดีฯ ในกรณีดังกล่าวนี้ได้มีผู้ทัดทานกันมาก เพราะ ม.ร.ว. เสนีย์ฯ ไม่เคยเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศ และก็ไม่มีผู้ใดทราบความคิดความอ่านของท่านผู้นั้น ท่านปรีดีฯ เองก็เกือบจะไม่รู้จักท่านทูตเสนีฯ รู้แต่เพียงว่าเป็นคนมีความรู้ดีทางกฎหมาย และเป็นผู้รักชาติที่กล้าหาญ

เพียงไม่กี่สัปดาห์ที่ ม.ร.ว. เสนีย์ฯ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็ปรากฏว่า ได้มีปัญหาในด้านแนวความคิดและอื่นๆ หลายเรื่องที่คุณความเห็น

ไม่ค่อยจะตรงกันระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีหลายคน และแม้กระทั่งกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ไม่ค่อยจะราบรื่น ไปๆ มาๆ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็มีความรู้สึกว่าคุณปรีดีฯ หักหลัง และหลังจากนั้นก็มีการทำเป็นปรปักษ์ต่อท่านปรีดีฯ มาโดยตลอด

อีกประการหนึ่ง ท่านปรีดีฯ เป็นผู้ยึดมั่นในความถูกต้อง ที่เรียกว่า “อวีโรธนะ” คือไม่ประพฤติผิดธรรม ด้วยหลักการนี้ ท่านจึงสามารถทำอะไร หรือไม่ทำอะไรที่ขัดใจผู้คนได้เสมอไป ยกตัวอย่างเช่น ท่านเห็นว่าคนที่เคยเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ควรจะเปิดโอกาสให้ผู้อื่นเป็นบ้าง ซึ่งส่งผลทำให้มิตรกลายเป็นศัตรูไป นอกจากนั้นท่านปรีดีฯ ก็ยังไม่เป็นที่พึ่งต่อบุคคลที่มาขอความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับราชการบ้านเมือง แต่ถ้าเป็นเรื่องส่วนตัวจริงๆ แล้ว ท่านช่วยอะไรได้ก็เป็นช่วยเสมอไป ตรงนี้ก็ทำให้มีทั้งผู้ที่โกรธเคือง และผู้ที่เคารพนับถือ

กล่าวกันว่า จุดอ่อนของท่านปรีดี พนมยงค์ อีกประเด็นก็คือท่านถูกห้อมล้อมด้วยสานุศิษย์และผู้ใกล้ชิดทางการเมืองและว่ากันว่าท่านดูเหมือนจะเชื่อคำพูดของบุคคลเหล่านั้นจนเกินไป จนกระทั่งผู้ที่เข้าไปไม่ถึงท่าน เข้าใจท่านผิดไป ผมคงจะไม่มีความเห็นในประเด็นนี้ เพราะมิได้อยู่ใกล้ชิดท่านในสมัยนั้น แต่ผมก็คิดว่าบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงๆ แทบทุกคนก็มักจะมีปัญหาอย่างนี้

สำหรับที่ว่า ท่านปรีดี พนมยงค์ เคยทำสิ่งใดที่ถือว่าเป็นความผิดพลาดที่สำคัญนั้น ผมเห็นว่า มีอยู่หลายเรื่อง แม้ว่าทุกเรื่องจะมีคำอธิบายที่ทำให้เข้าใจว่าเหตุใดความผิดพลาดจึงเกิดขึ้น

เรื่องแรกเป็นความผิดพลาดที่ท่านปรีดีฯ มิได้มีความอดทนพยายามอธิบาย “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของท่านให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งต่อผู้ที่ไม่เห็นด้วย เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ท่านปรีดีฯ ในวัยหนุ่ม 32 ปี ขาดความอดทนและความรอบคอบ ผลจากการนั้นก็คือ ท่านปรีดีฯ ต้องถูกส่งไปฝรั่งเศสเสียหลายเดือน อีกทั้งถูกให้ร้ายว่าเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย

เรื่องที่ 2 เป็นความผิดพลาดที่ท่านเจาะจงแต่งตั้ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อหลังสันติภาพ ตามที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

เรื่องที่ 3 เป็นความผิดพลาดของท่านปรีดีฯ ที่สนับสนุนการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 ซึ่งท่านเองเป็นคนสำคัญในการร่าง และได้ประกาศไว้แล้วว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับถาวร” การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นแทนการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับเดิม ได้ทำลาย “ความศักดิ์สิทธิ์” ของรัฐธรรมนูญลงโดยสิ้นเชิง จากนั้นไทยเราก็มีรัฐธรรมนูญอีก 14-15 ฉบับ ซึ่งยกเลิกและร่างกันใหม่เป็นว่าเล่น

เรื่องที่ 4 เป็นความผิดพลาดของท่านปรีดีฯ ที่ไม่ได้พยายามประนีประนอมกับท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้เริ่มคิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาด้วยกัน ความแตกแยกจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตามที่ ได้ทำให้เกิดความอ่อนแอและเป็นจุดอ่อนให้ปรปักษ์ของ “คณะราษฎร” สามารถทำลายทั้งท่านปรีดีฯ และท่านจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้อยู่ยงได้

เรื่องที่ 5 เป็นความผิดพลาดของท่านปรีดีฯ ที่ยุบเลิกขบวนการเสรีไทย เสียเกือบจะเรียกว่าทันทีภายหลังสันติภาพ แทนที่จะใช้ขบวนการเสรีไทย สนับสนุนการพัฒนาระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้บรรลุเป้าหมายของคณะราษฎรที่แถลงไว้เมื่อคราวเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งได้ถูกสงครามโลกครั้งที่ 2 ชัดจังหวะ ท่านปรีดีฯ แถลงคำครหาว่า ท่านจะใช้ขบวนการเสรีไทยเพื่อประโยชน์ทางการเมือง จึงได้รับยกเลิกเสียหลังสงคราม แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความหมาย เพราะสมาชิกขบวนการเสรีไทยหลายคน ซึ่งมีฐานกำลัง ได้ให้ความสนับสนุนท่านปรีดีฯ ในสภาผู้แทนราษฎรต่อเนื่องมา

เรื่องที่ 6 เป็นความผิดพลาดของท่านปรีดีฯ ที่ยอมรับเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อได้รับการขอร้องและวิงวอนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพท่าน แม้ว่าจะเป็นการยอมรับที่มีเงื่อนไขว่าเป็นการชั่วคราวท่านนั้นก็ตาม การที่

ท่านปรีดีฯ สดตัวลงมาในระดับการเมืองในสภาฯ เช่นนี้ ได้เปิดโอกาสให้ฝ่ายปรปักษ์ของท่านถือว่าท่านปรีดีฯ เป็นคู่ต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งท่านเป็นฝ่ายเสียเปรียบทุกประตู และต้องบอบช้ำเป็นอย่างมาก

เรื่องสุดท้ายก็คือ การที่ท่านกลับเข้ามาในประเทศไทยภายใต้ “จวนการ 26 กุมภาพันธ์ 2492” ซึ่งท่านปรีดีฯ ประเมินสถานการณ์ผิดพลาด โดยมุ่งหวังที่จะเอาชนะอย่างเดียว ต่อเมื่อท่านเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ความสูญเสียยิ่งใหญ่อีกบังเกิดขึ้นถึงตรสหายของท่านจำนวนมากต้องสังเวยชีวิต อันเนื่องจากเหตุการณ์นั้น และตัวท่านเองก็เกือบจะเอาตัวไม่รอด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าท่านปรีดีฯ จะได้เคยผิดพลาดมาแล้วหลายครั้ง หากกรณีกิจการที่ท่านได้นำเพ็ดตุต่อชาติบ้านเมืองก็ยังมีค่าสำคัญอย่างเอกอุ ที่จะต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ การที่ท่านปรีดีฯ ต้องออกไปจากประเทศไทยเป็นเวลาถึง 36 ปี จนกระทั่งอสังกรรม อีกทั้งก็ได้มีความพยายามในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องที่จะ “สย” เกียรติคุณและคุณูปการของท่านออกไปจากความทรงจำของคนไทย ได้ทำให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจท่านปรีดีฯ และคนรุ่นหลังก็ไม่รู้จักท่านเลย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่สังคมไทยอาจจะไม่ค่อยเห็นความสำคัญของท่านรัฐบุรุษผู้นี้

ผมเชื่อว่าเมื่อสังคมไทยในยุคนี้และในยุคต่อไปได้รู้จักผลงานของท่านดีขึ้น ก็คงจะเพิ่มความสำคัญให้แก่ท่านปรีดีฯ มากขึ้นโดยไม่มีข้อสงสัย ทั้งหมดนี้ก็คือเรื่องต่างๆ ของท่านปรีดีฯ พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผม และที่ผมมองเห็น แต่กระนั้นผมก็ดูเหมือนจะยังมีได้ตอบคำถามว่า ผมเป็นอะไรกับท่านปรีดีฯ

กล่าวอย่างสรุปที่สุดก็คือสกุลพนมยงค์กับสกุล ณ ป้อมเพชร มีความเกี่ยวข้องกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่อยู่มาถึง 6-7 ชั่วคนมาแล้วจนถึงปัจจุบัน

เริ่มด้วยนายกองคนหนึ่งในแห่งกองทัพไทยที่เสียชีวิตในการรบกับพม่า ข้าศึกที่ค่ายสิกกุ ก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 นายทหารไทย

ท่านนั้นเมื่อบุตรชายซึ่งมีชีวิตรอดมาจนกระทั่งโตขึ้นได้อุปสมบทที่วัดพนมยงค์ จนกระทั่งได้เป็นสมภารแล้ว จึงลาสิกขาบทเป็นฆราวาสมีครอบครัวเป็นหลัก เป็นฐาน

ท่านผู้นี้มีธิดา 2 คน คนหนึ่งสมรสกับนายก๊ก แซ่ตั้ง ซึ่งจากเมืองจีน มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารจนมีหลักฐาน ท่านก๊ก แซ่ตั้ง ผู้นี้คือทวดของท่านปรีดี พนมยงค์ ส่วนธิดาคนหนึ่งสมรสกับพระพิทักษ์เทพธานี (ดั่ง) ผู้ช่วยผู้รักษากรุงเก่า ซึ่งเป็นทวดของพ่อผม และถือว่าเป็นต้นสกุล ณ ป้อมเพชร์

นอกจากนั้น ท่านปรีดี พนมยงค์ ก็ยังสมรสกับท่านผู้หญิงพูนศุข (ณ ป้อมเพชร์) ผู้ซึ่งเป็นน้องสาวของพ่อผม

... ผมจึงเรียกท่านปรีดีฯ ว่า “คุณอาหลวงประดิษฐ์” และเรียกท่านผู้หญิงว่า “คุณอาพูนศุข”

2

ดร.ตัว ลพานุกรม รัฐบุรุษวิทยาศาสตร์ของไทย

ดร.ตัว ลพานุกรม ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2441 ในกรุงเทพมหานคร เป็นบุตรคนที่ 3 ในจำนวน 5 คนของนายเจริญและนางเนียร ลพานุกรม ได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์และโรงเรียนราชวิทยาลัย และได้ตามเสด็จสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ไปศึกษา ณ ประเทศเยอรมนี โดยทุนส่วนพระองค์ เมื่อปลายปี 2453 ในขณะนั้น ดร.ตัวฯ มีอายุได้ 12 ปี

ระหว่าง พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ. 2460 ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ดร.ตัวฯ ได้ศึกษาวิชาสามัญในโรงเรียนที่เมืองฟิลเกนแบร์ก พลเอก พจน์ พหลโยธิน (พระยาพหลพลพยุหเสนา เษษฐบุรุษ อดีตนายกรัฐมนตรึระหว่าง ปี 2476-2481) ได้เขียนรำลึกความทรงจำเกี่ยวกับ ดร.ตัว ลพานุกรม เอาไว้ว่า “ข้าพเจ้าเคยรู้จักชอบพอกันมาแต่เดิม ครั้งยังเป็นเด็กนักเรียนอยู่ในประเทศเยอรมนี ข้าพเจ้าจำภาพเมื่อครั้งกระโน้นได้อย่าง